

Банк жүйесі

Кадыров Султан

12 С

- Қазіргі коммерциялық банктер — бұл тікелей кәсіпорындарға, ұйымдарға, сондай-ақ халыққа қызмет ететін банктерді білдіреді.
- Коммерциялық банктер деп, бұл жерде Қазақстан Республикасындағы екінші деңгейдегі банктер туралы айтылып отыр.
- Коммерциялық банктер мынадай белгілеріне байланысты жіктеледі:
 1. Жарғылық капиталдың қалыптасуына қарай: мемлекеттік;
 - акционерлік;
 - жеке;
 - пай қосу арқылы (жауапкершілігі шектеулі серіктестік);
 - аралас (шетел капиталының қатысуымен).
 2. Операцияларының түрлеріне қарай: әмбебап, яғни экономиканың барлық салаларына бірдей және кең көлемді банктік қызмет көрсететін банктер;
 - маманданған, яғни бір ғана салаға қызмет көрсететін банктер;
 3. Аумақтық белгісіне қарай: халықаралық;
 - мемлекетаралық
 - ұлттық;
 - аймақтық;
 4. Салалық белгісіне қарай: өнеркәсіптік банктер;
 - сауда банктері;
 - [ауыл шаруашылық](#) банктері;
 - құрылыс банктері;
 - басқа.
 5. [Филиалдар](#) санына қарай: филиалсыз;
 - кеп филиалды.

- Акционерлік банктердің жарғылық капиталы шығаратын акцияларын сатудан түсетін түсімдерден құралады. Акциялар екі түрге бөлінеді: жай және артықшылығы бар.
- Жай акция — оның иелеріне сол қоғамды басқару ісіне араласуына, оның пайдасына қарай [ДИВИДЕНТ](#) алып отыруға құқық береді. Ал артықшылығы бар [акция](#) — оның иесіне қоғамды басқаруға қатысуына құқық бермегенмен, уақытылы, яғни қоғамның пайдасына байланыссыз тұрақты пайызын алуға, қоғам банкроттыққа ұшыраған жағдайларда жай акция иесінен бұрын қоғамға косқан өз үлесін алуға құқық береді.
- Егер де [банк](#) жауапкершілік шектеулі қоғам түрінде құрылған болса, онда оның жарғылық қорының әр құрылтайшыға тиетін үлесі құрылтайшылық құжатта анықталады және бұл банктің қатынасусшылары немесе құрылтайшылары өздерінетиісті үлес шегінде ғана оның міндеттемелеріне жауап береді.
- Банктің ұйымдастырылуы және құқықтық нысанындағы байланыссыз, оның жарғылық капиталы оның қатынасусшылары, жеке және заңды тұлғалар есебінен құрылады. Және олардың міндеттемелерінің қамтамасыз ету құралы болып табылады. Жарғылық капитал, оның қатынасусшыларының меншікті қаражаты есебінен ғана құрылуы мүмкін. Банктік несиелер есебінен жарғылық капиталды құруға тыйым салынады. Банктің жарғылық капиталы тек ақшалай қаражаттар есебінен құрылуы мүмкін.
- Қазақстан Республикасындағы банктік жүйеде 01.01.2009 жылғы статистикалық мәліметтер бойынша қазіргі жұмыс жасайтын екінші деңгейдегі банктердің барлығы дерлік акционерлік қоғам нысанындағы банктер, соның ішінде екі банк ғана мемлекетке 100% тиесілі банктер, оларға: [Қазақстан Даму Банкі](#) мен [Тұрғын үй құрылысы Банкі](#), ал шетел капиталының қатысуымен (100 - 10 банк, 50% — аса - 6 банк) құрылған банктерде саны - 16, оның ішінде еншілес банктер— 11.

КҰРЫЛЫМЫ

- 90-жылдың басында банктердің саны 200-ден асты, әрине бұл, олардың экстенсивті жағынан дамуын сипаттаса, 95-жылдың орта кезінен бастап, 2000 жылға дейін Халықаралық стандартқа өтуі барысында банктеріміздің саны бірден қысқарды, әрине бұл құбылысты, олардың интенсивтік немесе сапалық өсуімен байланыстыруға болады.
- [2009](#) жылдың [1 қаңтарына](#) Қазақстандағы жұмыс жасайтын банктер саны 37 құрады, соның ішінде [Алматы қаласында](#) 32 [банк](#), 31 [филиал](#) және 284 есеп айырысу-кассалық бөлімдер қызмет етеді.
- Жалпы банктердің 90%-ының бір ірі қалада болуы банк капиталының республиканың өзге өңірлерде дұрыс бөлінбеуіне ықпал етуін көрсетеді. Банктердің тек Алматы қаласында шоғырлануы, оның бұрынғы астана, қазіргі қаржы орталығына айналу себебіне байланысты болып отыр.
- Біздің ойымызша, банктердің қатарында бүгінгі күні өңірлік банктер жетіспейді, қазіргі банктердің өңірлерде филиалдарын ұстауы аймақтардың экономикалық жағынан толық қамтамасыз ете алмайтыны сөзсіз, сондықтан ендігі жерде өңірлердің өз банктерінің ашылу мәселесін шешу қажет.
- Халықаралық сарапшылардың бағалауынша 15 млн. халқы бар ел үшін 33 банк көптік жасайды екен. Банктердің көптігі банктердің бәсекелестігін арттыра түсетіндігін ескерсек, Үкіметтің «[үлкен үштіктің](#)» банк нарығын [монополияландыруы](#) туралы айтылған сыны орынсыздау сияқты көрінеді. Әсіресе «[үлкен үштіктің](#)» банктік қызметтер нарығын монополияландыруы, олардың банктік топ құруымен тікелей байланысты болып отыр.

Қазақстан Республикасында бүгінгі күні мынадай

банктерден құралған 9 банктік топ қызмет етуде:

- «Қазкоммерцбанк» АҚ,
- «ТұранӘлемБанкі» АҚ,
- «Қазақстан Халық Банкі» АҚ,
- «Темірбанк» АҚ,
- «ЦентрКредитБанкі» АҚ,
- «НұрБанк» АҚ,
- «Каспий Банкі» АҚ,
- «АБН АМРО Қазақстан Банкі» ЕБ АҚ,
- «АСҚ Банкі» АҚ.

- Еншілес банктердің немесе шетелдік банктердің қызмет етуінің біздің банктік сектордың дамуы үшін оң және теріс әсер етуі мүмкін. Оң жағы ондай банктердің болуы бәсекелестікті тудыра отырып, банктің қызметтері мен операцияларының сапаларын арттыруға ықпал етеді. Яғни жаңа технологиялармен жұмыс жасауға ынталандырады. Ал теріс әсері бүгінгі күні олардың көбі, шетелден қарыз алуға жатысты бар мүмкіндіктерін пайдаланып, банктердің сыртқы қарыздарының өсуіне ықпал етуде.
- [2003](#)—[2007](#) жылдар аралығында Қазақстан Республикасының банк секторы экономикалық өсу, халықтың, табысының, нақты сектор кәсіпорындарының несиелік қабілеттілігінің өсуі және халықаралық капитал нарығындағы қаржы ресурстарының, арзандауы жағдайында дамыды. Осы факторларға байланысты банктердегі халықтың салымдарының және банктердің жиынтық активтерінің көлемінің өсуі негізделді және банктердің жоғары несиелік белсенділігі мен жалпы банк қызметі ауқымының өсу үрдісі айқындалды.
- Отандық банктердің сыртқы экономикалық қызметін кеңейтудің бір жолы болып шетелдерде және [ІМД](#) елдерінде өкілеттіктері мен еншілес банктерін ашу болып табылады. Бүгінгі күні отандық банктеріміздің 14 өкілдіктері республикамыздан тысқары жерлерде қызмет етуде. [2005](#) жылы «АСҚ банкі» АҚ-ның [Ресей Федерациясында](#) және «Альянс Банк» АҚ-ның Қырғызстанда еншілес банктері ашылды. Осындай тәсілмен, [2006](#) жылы Қазақстанның 4 коммерциялық банкінің көрші мемлекеттерде орналасқан 5 еншілес банкі пайда болды.

Банктік сектордың құрылымы	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Екінші деңгейдегі банктердің саны, с.і:	55	47	44	32	34	35	34	33	35	37
— жарғылық капиталға 100% мемлекеттің қатысуымен	1	1	2	2	2	1	1	1	1	1
ЕДБ-дің филиалдар саны	426	418	400	368	355	385	418	324	352	379
Есеп айырысу-кассалық бөлімшелер саны	1065	964	1020	1005	1023	1106	1312	1489	2028	2167
ЕДБ-дің шетелдегі өкілдіктерінің саны	2	5	7	9	10	11	17	22	17	14
ҚР-ғы бейрезидент-банктердің өкілдіктерінің саны	17	15	12	13	20	18	18	23	26	31
Жеке тұлғалардың салымдарын міндетті ұжымдық кепілдендіру жүйесінің қатысушы-банктерінің саны	12	18	19	22	29	34	33	32	33	35
Кастодиандық қызмеггі жүргізуге арналаған лицензиясы бар банктер саны	10	10	10	10	10	9	11	9	10	10

Банктің атауы	Активтер	Оның ішінде заемдар	Міндеттемелер	Меншікті капитал
«КАЗКОММЕРЦБАНК» АҚ	2 493 408 621	2 546 948 940	2 234 252 444	259 156 177
«БТА Банк» АҚ	2449 863 696	2 595 393 642	3 471 703 200	-1 021 839 504
«Қазақстан Халық Банкі» АҚ	1 150 352 391	891 270 843	1 056 169 289	94 183 102
«БанкЦентрКредит» АҚ	1013 843 544	688 788 580	924 033 523	89 810 021
«Альянс Банкі» АҚ	534 242 248	679 847 221	1 064 226 915	-529 984 667
«KASPI BANK» АҚ	319 206 537	235 359 574	286 617 478	32 589 059
«Евразийский Банк» АҚ	313 025 328	164 031 147	284 714 655	28 310 673
«Нұрбанк» АҚ	297 990 205	256 121 210	253 045 475	44 944 730
АҚ ЕБ «БанкТұранӘлем» — «Темірбанк» АҚ	283 540 842	276 064 016	268 450 988	15 089 854
«RBS (Kazakhstan)» ЕБ» АҚ	173 991553	49 480 867	154 296 478	19 695 075
«Ситибанк Қазақстан» АҚ	159 715 841	32 106 503	143 088 481	16 627 360
«Ресей Жинақ банкі» АҚ ЕБ	152 583 766	87 038 189	117 620 592	34 963 174
«ЦЕСНАБАНК» АҚ	149 557 109	99 069 691	131 416 165	18 140 944
«HSBC Банк Қазақстан» АҚ ЕБ	117 483 778	56 435 954	107 779 888	9 703 890
«Қазақстандағы Қытай Банкі» ЕБ АҚ	95 106 186	1 666 455	85 683 274	9 422 912
«Казинвестбанк» АҚ	75 475 706	56 364 317	64 551 239	10 924 467
«Қазақстанның Тұрғын үй құрылысы жинақ банкі» АҚ	65 171 066	38 026 283	48 975 746	16 195 320
«ЭКСИМБАНК КАЗАХСТАН» АҚ	51 633 768	47 294 431	38 687 285	12 946 483
«Альфа-банк» ЕБ АҚ	41 833 340	16 947 443	33 231 027	8 602 313
«Delta Bank» АҚ	27 761 676	17 970 564	21 228 750	6 532 926
«Банк Позитив» АҚ	15 128 079	5 062 736	9 983 329	5 144 750
Астана-Финанс банкі АҚ	15 083 504	11 493 057	9 790 246	5 293 258
«КЗИ БАНК» ЕБ АҚ	10 978 101	4 780 616	5 383 223	5 594 878
«Хоум Кредит Банк» АҚ	10 839 463	9 603 030	6 976 467	3 862 996
«AsiaCreditBank» ББ» АҚ	7 349 801	3 355 216	3 513 340	3 836 461
Банк ВТБ (Қазақстан) АҚ ЕҰ	6 100 608		26 108	6 074 500
«ТПБК» АҚ	5 668 910	Example	3 156 917	2 511 993
«Шинхан Банк Қазақстан» АҚ	5 394 532		259 851	5 134 681
«МЕТРОКОМБАНК» АҚ	5 318345	3 473 037	3 635 465	1 682 880
«Заман-Банк» АҚ	3 814 087	3 281 879	380 045	3 434 042
«ТАИБ ҚАЗАҚ БАНКІ» ЕБ АҚ	3 648 553	2 029 213	1 375 356	2 273 197
«Сенім-Банк» АҚ	3 126 591	2 208 575	860 821	2 265 770
«Данабанк» АҚ	3 018 865	2 245 481	1 508 233	1 510 632
«Мастербанк» АҚ	2 688 948	1692 216	527 345	2 161 603
«Казинкомбанк» АҚ	1 886 798	940 259	364 966	1 521 832
Пәкістан ҰБ Қазақстандағы ЕБ АҚ	1 398 273	514 004	341871	1 056 402
Жиынтығы	2 102 229 066	10 145 712 903	12 650 225 046	-547 995 980